ELEMENTE DIALECTALE ÎN FOLCLORUL RUŞILOR-LIPOVENI DIN NĂVODARI

Nina Macarov
Universitatea *Ovidius* Constanţa

Elements of dialectology in the folklore of Lipovenian-Russians in Năvodari (Abstract)

The culture of the Lipovenian-Russian – Old-Believers remains generally traditional, however, in spite of the considerable degree of conservation, the avoidance of the innovations is almost impossible. Most of the time these innovations appeared as an obligatory form of adaptation for the owners of the old culture at the new conditions of existence. The literary folklore reflects the almost unchanged image of a language belonging to a geographical sphere and a historical period long forgotten. And to demonstrate this I resorted to collecting a folkloric material from the Dobrogean localities Navodari, Slava Rusa, and analyzing some popular literary species and genres like lyrical songs, ceastuski, tales, proverbs, sayings, riddles and spiritual verse.

The Old-Believers brought with them on these new lands an enormous, invaluable folk culture, not only in documents or in books but also in their memory and hearts. Apart from the songs and tales, a series of customs and rituals managed to create once more the Russian Universe.

I. ISTORIOGRAFIA ŞI FOLCLORISTICA

Cultura apare ca un factor obiectiv, prin raportare la diferitele sisteme sociale, însă ea funcţionează, se dezvoltă şi se schimbă în funcţie de necesităţile societăţii concrete, de interesele şi valorile diferitelor grupuri sociale.

Întreaga viaţă culturală a Rusiei până la mijlocul secolului al XVII-lea a fost legată iremediabil de tradiţiile religioase; de aceea, schimbările din sfera religioasă, au dus la schimbări în cea culturală. Adepţii reformelor lui Nikon, patriarhul Rusiei între anii 1652-1658, au făcut pasul către cultura vestică, ceilalţi au rămas fideli vechilor norme, vechilor ritualuri religioase, iar baza de funcţionare a tradiţiei culturale a celor din urmă a fost supusă unor tendinţe de conservare. În acelaşi timp, poate paradoxal, religia staroverilor (a ruşilor ortodocşi de rit vechi) şi folclorul se află într-o relaţie de distribuţie complementară: cu cât mai slabă este viaţa spirituală, cu atât mai privilegiată este poziţia folclorului. Această afirmaţie este valabilă şi în raportul invers.

Cultura staroverilor ruşi-lipoveni rămâne în general tradiţională, însă, în ciuda gradului însemnat de conservare, evitarea inovaţiilor este aproape imposibilă. De cele mai multe ori, aceste inovaţii au apărut ca o formă obligatorie de adaptare a purtătorilor vechii culturi la noile condiţii de existenţă. Suntem nevoiţi, de asemenea, să vorbim şi despre o interferenţă culturală, un proces de interacţiune a trăsăturilor

BDD-A3652 © 2004 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:55:13 UTC)

culturale sudice cu cele nordice şi de împrumuturi de elemente din cultura ucrainienilor, belaruşilor, a românilor, cu care staroverii ruşi-lipoveni au intrat în contact. Aceste fenomene au putut fi posibile ca urmare a unor realităţi social-istorice după cum urmează: reducerea canalelor de informare etnoculturală cu etnosul matern; pierderea unor părţi a tradiţiilor culturale strămoşeşti; rezistenţa la influenţa culturii străine; interacţiunea dintre tradiţie şi inovaţie.

Cu ajutorul instalării inovaţiilor, peste generaţii a avut loc formarea unor noi tradiţii la baza unei culturi relativ închise.

Întreaga istorie a ruşilor-lipoveni este strâns legată de păstrarea tradiţiilor. Însuşi faptul existenţei lor de aproape trei secole pe aceste teritorii este o mărturie clară că alături de respectul faţă de tradiţii, în viaţa straroverilor au pătruns şi pătrund fenomene noi. Practic, aproape fiecare cercetător care studiază diferitele aspecte ale culturii spirituale şi materiale ale ruşilor-lipoveni, tratează problema căilor concrete de îmbinare a tradiţiilor şi inovaţiilor.

Din punctul de vedere al stilului, al conţinutului şi îndeosebi al limbii, folclorul literar al ruşilor-lipoveni aparţine unui anumit spaţiu geografic al patriei originare, unui anumit dialect, este folclorul unei anumite zone a Rusiei secolului al XVII-lea. Însă alături de coordonata neîntreruptă a păstrării tradiţiilor perioadei şi zonei în discuţie, trebuie avut în vedere şi un alt fenomen: apariţia, în perioada modernă, a unor noi texte literare populare, fără a avea vreo legătură cu trecutul istoric. Acest aspect se explică prin faptul că în secolele al XVIII-lea şi al XIX-lea, comunităţile de staroveri din diaspora erau, chiar dacă nu foarte puternic, legate de centrele acestei confesiuni din Rusia. Oamenii făceau adesea schimburi de scrisori, de compuneri cu caracter polemic, sute de oameni migrau din loc în loc, din ţară în ţară, ceea ce făcea posibil şi un schimb permanent de folclor.

Astfel că nu se poate vorbi de o izolare propriu-zisă a comunităţilor de ruşi-lipoveni. Mai mult decât atât, aceştia au avut întotdeauna un interes acut faţă de patria mamă şi cu foarte multă deschidere primeau, îşi însuşeau noile cântece, basme, aduse din ţara de origine. Prin aceasta se explică varietatea extraordinară a repertoriului folcloric al staroverilor din România. Alături de o romanţă extrem de nouă poate fi întâlnit un cântec auzit la radio, de pe diferite discuri sau de la soldaţii aflaţi în trecere în timpul celor două războaie mondiale, ceea ce ne determină să considerăm că staroverii sunt purtătorii întregii culturi a poporului rus şi nu doar a unor părţi izolate, răzleţe ale acesteia.

Există posibilitatea, cu o exactitate mai mică sau mai mare, de a se evidenţia tradiţia de bază a locului. Textele împrumutate recent, de regulă, se întâlnesc într-o singură redacţie. A se delimita aceste inovaţii de operele arhaice, rare, aproape uitate, nu conferă o greutate foarte mare. Am constatat că subiecţii intervievaţi, în general, pot deosebi elementele folclorice arhaice de cele noi prin simplul fapt că atunci când este transmisă opera de la cei mai în vârstă la cei mai tineri se fac relatări şi în privinţa vechimii acesteia.

BDD-A3652 © 2004 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:55:13 UTC)

Ţinând seama de dominanta extrem de importantă, pe care o descoperim în conştiinţa staroverilor de pretutindeni şi anume permanenta raportare a acestora la opoziţia *propriu-străin*, *propriul* fiind adesea identificat cu vechiul, iar *străinul* – cu noul, apărut după *rascol*, la jumătatea secolului al XVII-lea, şi îndeosebi cu caracteristicile vieţii moderne, putem spune că genurile folclorului tradiţional sunt identificate cu vechiul, cu *propriul* şi se păstrează prin repertoriul oral mult mai bine decât la pravoslavnici. Prin această afirmaţie argumentăm importanţa extraordinară pe care o are folclorul literar în cercetările dialectale, întrucât acesta reflectă, poate cel mai bine, imaginea aproape neschimbată a unei limbi aparţinând unei sfere geografice şi unei perioade istorice de mult apuse.

Nu de puţine ori a fost reliefat şi de către alţi cercetători că interacţiunea dintre lucrările lingvistice, istoriografice, etnografice şi folclorice duce la rezultate efectiv mai exacte, prin cercetarea culturii populare nu numai în sincronie ci şi în diacronie. Este foarte importantă, de asemenea, punerea faţă în faţă a tradiţiei orale cu cea scrisă întrucât interferenţa lor constituie aspectul unor cercetări mult mai complexe.

Istoria şi folcloristica, unite într-un complex, se ajută reciproc cu argumente prin rezolvarea diferitelor tipuri de probleme, precum apariţia şi dezvoltarea tradiţiei orale şi scrise, perioada populării diferitelor zone geografice, caracterul legăturii cultural-genetice cu alte regiuni. De exemplu, cunoaşterea sistemului de interdicţii (interpretarea cântecelor folclorice, jocul la horă) existent de-a lungul veacurilor în cadrul ideologiei comunităţilor starovere, permite descrierea corelaţiei dintre programul ideologic al acestei credinţe şi conţinutul repertoriului oral, interdicţiile pentru anumite genuri folclorice şi statutul celor care le interpretează, iar prin cunoaşterea acestor corelaţii se poate ajunge la prognozarea repertoriului literar popular.

O asemenea metodă de cercetare a fost aplicată de către Никитина, С.Е., (*Устная…*,1982), care a îmbinat datele oferite de documentele istorice cu materialul anchetelor de teren făcute în diferitele regiuni ale Rusiei populate de staroveri. Aceasta susţine că, privind în diacronie, cultura populară staroveră se caracterizează prin trei particularităţi de bază: un tradiţionalism excesiv, influenţa tradiţiei cărturăreşti religioase şi o relativă izolare faţă de cultura regiunilor învecinate. Deşi sistemul interdicţiilor religioase a fost destul de aspru, Nikitina constată totuşi un bogat conţinut folcloric. În raioanele Ilinsk şi Vereşiaghinsk au trăit staroverii ceasoveni sau *kerjaci*, o populaţie cu ştiinţă de carte. Ei considerau că este păcat să cânţi cântece populare, însă cădeau uşor în acest păcat; tradiţiile de nuntă şi repertoriul legat de aceasta este comun kerjacilor şi pravoslavnicilor. Însă, în aceste locuri hora era jucată numai de către nikonieni, staroverii nu aveau voie să joace la muncile câmpului, de aceea, cântecele de joc la ei deveneau cântece de masă *застольные*.

În trecut culegerea cântecelor folclorice în această regiune producea greutăţi explicabile. În primul rând, interpretarea cântecelor laice de către membrii soborului era curmată de aspre interdicţii, amintite deja, iar această situaţie îl punea pe

BDD-A3652 © 2004 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:55:13 UTC)

culegătorul de folclor în faţa unei lăzi de zestre încuiate: generaţiile în vârstă, păstrătoare ale tradiţiilor folclorice nu aveau dreptul nici de a cânta cântecele *păgâne*, nici de a permite celorlalţi să le interpreteze în prezenţa lor.

Cea mai mare interdicţie şi respingere au cunoscut-o în trecut cântecele de horă şi de joc, adică în general cântecele care necesitau o mişcare a trupului. Interdicţia acestor genuri era cunoscută nu numai la *maksimovţi,* dar şi la staroverii din toate celelate direcţii confesionale. Jocul şi dansul în luncă erau interzise şi la *popovţi*. În mod dezaprobator le priveau *beglopopovţii*. La *pomorţi,* în anumite zone cântecele de joc erau permise, însă numai sub supravegherea atentă a părinţilor prezenţi la faţa locului. Ca un obiect absolut antihristic era văzută *harmoşka*. Şi, deşi cântatul la diferite instrumente era dezaprobat de către cei din sobor, totuşi metodele străмoşeşti de interpretare muzicală cunoşteau trecerea, la timpul şi locul potrivit. Astfel, era permis cântatul la fluier, dar numai atunci când se coceau grânele. Se cânta la ferăstrău şi la lingură. În acompaniamentul ferăstrăului şi *zasloncii* (de zasloncă *zaslonkă*=capacul de la cuptor, şi ferăstrău se lovea cu cuţitul) cântau la nunţi cântece de joc, însă numai anumite texte. Nikitina înregistrează cântecul *Во поле берёзонька стояла* (*Mesteacănul creştea în câmp*), la *zaslonkă,* cu refrenul *тары-бары, растабары, чувиль мой, чувиль*.

O problemă foarte importantă este aceea că la *bespopovţi*, însăşi organizarea nunţii trebuia să compenseze într-un anume fel absenţa cununiei prin păstrarea nealterată a tuturor ritualurilor tradiţionale care simbolizează importanta schimbare din viaţa omului. De aceea întregul ritual de nuntă care include simbolistica obiectelor, acţiunilor şi textelor poetice şi muzicale nu era în nici un fel blamată şi supusă interdicţiilor soborului. Este paradoxal, dar bespopovţii încălcând ritualul creştin al cununiei, în acelaşi timp contribuiau la consolidarea unui ritual păgân. Jocul naşei era o lege de neîncălcat (jocul cu strigături era considerat la staroveri cel mai diavolesc şi păgân act). O funcţie extrem de importantă îi era atribuită batistei cu care mireasa îşi ştergea lacrimile – *плакуша*: mireasa îşi punea batista în sân, aceasta îi cădea jos, iar mama o ridica şi o ardea pentru ca în timpul căsniciei fata să nu plângă.

Locul central în repertoriul cântecelor de nuntă îl ocupau *причёты* (un fel de bocete). *Priceotele* erau interpretate în cor, însă în calitate de solistă era invitată o bocitoare, numită în regiunea Perm *вытница*. La maksimovţi *vâtniţa* putea fi chiar membră a soborului, deoarece *priciotul* nu era ca orice alt cântec *păgân*, în felul acesta, ca şi ceilalţi membrii ai soborului, cei ce interpretau nu se aşezau la masa nunţii.

BDD-A3652 © 2004 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:55:13 UTC)

La nunta *pomorților*[1] nu se practicau bocetele, analoge ca melodicitate cu cele de înmormântare şi însuşi genul bocetelor de înmormântare, precreştine, nu a conoscut o răspândire în această regiune. Ritualul creştin de cântare, lung de 5-6 ore, a înlocuit toate acțiunile ritualice precreştine. În cadrul cântecelor pomorților, par mult mai interesante cântecele de jale întâlnite la nuntă sau la plecarea la oaste. Ele reprezintă modele foarte clare, pe mai multe voci, cu un text foarte alungit. Iată un fragment dintr-un astfel de cântec: *ой да во похо – во поход по – аэй во в поход пошли*…(*of da pleca – plecat-au pleca – plecat-au la drum*…). Această alungire excesivă a vocalelor şi aceste repetiții multiple a cuvintelor şi a unor întregi fragmente, se explică prin dimensiunea nu foarte mare a textului folcloric. După modelul tradițional al refrenului mult alungit erau cântate adesea în perioada modernă şi cântecele sovietice.

Din cadrul celorlalte genuri trebuie amintite *присказульки* şi *припевки*. Primele reprezentau nişte cântecele simple, cu un anumit subiect. *Припевки*, înrudite cu *частушки* sunt strigături cu un conținut textual vesel. Vom prezenta un exemplu:

Деньги есть – так ешь орехи,
Денег нет – черёмуху,
Девки есть – так люби девок,
Девок нет – Ерёмиху. (Никитина, *Устная*…pp.110)

(Ai bani – mănânci alune/ Nu ai bani – mănânci mălin/ Fete sunt – iubeşte fata/ Dacă nu – pe-Eriomiha).

Ceastuşki

Mulți specialişti consideră că acest gen literar a apărut la mijlocul secolului al XIX-lea. Dar iată că în enclavele cu populație rusă din România, şi nu numai, care s-au format înainte de acestă perioadă, poate fi auzită *ceastuşka*, în mod frecvent. *Ceastuşki* pur şi simplu nu au fost aduse, nu au putut fi aduse în timpul migrării. După cum afirmă Bahtin, acest gen este inexistent în culegerile vechi de folclor ale lui Tumilevici (Бахтин, *Некоторые итоги*…,251). În acelaşi timp, în satele starovere din Mongolia, fondate la începutul secolului al XX-lea, *ceastuşka* era unul dintre cele mai populare genuri folclorice. Unii specialişi explică absența acestui gen la unii staroveri stabiliți din cele mai vechi timpuri în raioanele izolate ale Rusiei sau în țările

[1] În secolul al XVIII-lea asistăm la separarea pe două ramuri a credinței de rit vechi: popovți şi bespopovți (cu popă şi fără popă), pentru ca mai târziu acest fenomen să ia amploare prin fărâmițarea celei de-a doua ramuri într-o serie de confesiuni religioase, unele dintre ele dispărute astăzi: fedoseevți (de la numele Fedoseev), danilovți (de la numele Danilov), adamantovi (de la numele Adamantov), aaronovi (de la numele Aaronov), filipovți (de la numele Filip), pomorți (de la toponimul Pomorie), reabinovți (de la numele Reabinov), melhisedeci (de la numele Melhisedec), beguni (de la adjectivul *бегун = fugar*), netovți (de la adverbul *нет = nu*), ceasoveni (de la substantivul comun *часы = ceasurile din timpul liturghiei*), maximovți (de la numele Maximov), beglopopovți (substantiv compus=staroverii fugari, cu popă).

BDD-A3652 © 2004 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:55:13 UTC)

din vecinătate, prin interdicțiile şi dogmele religioase, *ceastuşka* reprezentând un cântecel vesel, de joc.

Este incontestabil faptul că *ceastuşki* au fost împrumutate cu ajutorul mijloacelor de informare moderne: radio, televizine, casete video şi audio. Iată o *ceastuşkă* înregistrată de Bahtin pe teritoriul României:

С неба звёздочка упала,
Прямо кулаку на нос.
А кулак испугался
Записался у колхоз. (Бахтин, *Некоторые итоги*…, p. 251)

Nu putem considera această creație drept o *ceastuşkă* lipovenească, prin simplul său conținut ideatic. În schimb, aşa numitele *предчастушечные формы*, forme premergătoare acetui gen de asemenea sunt adesea întâlnite în România.

Noi am înregistrat de la Nichita Ana, din Năvodari următoarele *ceastuşki*:

Ми′лой мой, ми′лой мой,
Штоп ты правали′лся.
Я-ади′н ве′чир пастая′л
И фсем нафали′лся.

Ва′ся мой, Ва′ся мой,
А я Ва′сина.
Купи′л Ва′ся бе′ла пла′тя,
А я кра′сила.

Ни уледи′тя на мине′
Што я то′нинькыя
Са′шю ю′пычку на во′лни
И бу′ду то′лстинькыя.

Înainte de a trece la analiza dialectologică propriu-zisă a cântecelor interpretate de Nichiata Ana (Năvodari), se impune discutarea situației lingvistice deosebite a localității din care acestea provine. Documentele atestă faptul că în vechea comună Carachioi a existat o comunitate de staroveri încă din secolul al XVIII-lea. După cel de-al doilea război mondial, în urma retragerii trupelor ruseşti de pe teritoriul țării noastre, cei mai mulți dintre lipovenii acestei comune au profitat de schimbările favorabile care au intervenit în Rusia cu privere la imaginea ruşiilor staroveri, şi nu numai a lor, pentru a se întoarce în țara de origine. În urma acestui fenomen de emigrare în masă, s-a trecut la colonizarea comunei, devenită ulterior oraş, cu populație de origine română din diferite zone ale țării. De asemenea, oraşul nou format, a reprezentat o atracție şi pentru comunitățile de lipoveni din celelalte localități dobrogene, dar şi din Moldova şi Bucovina, ceea ce ne permite acum să vorbim despre Năvodari ca despre o enclavă eterogenă din punct de vedere lingvistic. Este greu de

BDD-A3652 © 2004 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:55:13 UTC)

precizat astfel trăsăturile dialectologice proprii acestei localităţi, dacă nu, odată cu fenomenul emigrării în discuţie, s-a pierdut şi specificul lingvistic al locului. Astfel că, Nichita Ana, deşi locuieşte în acest oraş, prezintă particularităţi lingvistice specifice satului din care provine, Slava Rusă.

Aşa cum am afirmat şi în partea introductivă, lexicul textelor folclorice nu a suportat modificări în ceea ce priveşte împrumuturile din limba română sau din limbile cu care lipovenii au intrat în contact. În cele trei catrene nu se constată nici o unitate lexicală străină de limba rusă. Singurul aspect care poate fi luat în considerare este cel fonetic, cu trăsături specifice dialectului velicorus de sud. Prezentăm cele constatate:

-reducerea grupului consonantic *хв* la *ф* în verbul prefixat *(на)фали́лся,* (*m-am lăudat*)

-asurzirea consoanei *в* în poziţie iniţială: *фсе́м* (*tuturor*).

De remarcat este că în limba colocvială a localităţii Slava Rusă, acest cuvânt nu este redat în forma prezentată mai sus, cu varianta surdă a consoanei *в*, ci asistăm la o deconsonantizare a lui *в* la *у*, *усе́м*. Fenomenul demonstrează faptul că lexicul folclorului literar este mult mai bine conservat. Ideea este întărită şi de substantivul precedat de prepoziţie, *на во́лни* (*din lână*), în care consoana *в* nu suferă fenomenul deconsonantizării constatat la acelaşi cuvânt în vorbirea populară.

Formele *штоп*, *ве́чир*, *ю́пычку* şi *што* nu pot fi considerate dialectale, ci reprezintă o tendinţă proprie limbii ruse colocviale. Nu aceleşi lucru îl putem spune despre adjectivul *ми́лой*, care nu poate fi decât o variantă dialectală întrucât limba rusă literară nu acceptă în cazul adjectivelor masculine, cu accentul pe temă, în cazul nominativ, desinenţa *–ой*.

Conform datelor oferite de В.В. Иванов (*Русские*…, 40), formarea cazurilor genitiv şi acuzativ la pronumele personale de persoana I şi a-II-a, cu terminaţia *е*, *на мине́*, este o tendinţă a graiurilor sudice de a păstra formele arhaice, slave.

Specific acestui sat este şi sufixul verbelor la imperativ, dar şi la indicativ prezent, de persoana a-II-a , plural, *-тя*: *уледи́тя*.

Ştiut este că în limba rusă literară, vocalele *а* şi *о* postonice suportă o închidere fonetică, sunt redate ca *ъ*, *малинькъя*. În textul înregistrat de noi constatăm în finala cuvântelor *ма́линькыя*, *то́лстинькыя*, un grad maxim de închidere a vocalei *а* la *ы*. Aşa cum am amintit şi cu alte ocazii, dialectul ruşilor-lipoveni tinde spre pierderea genului neutru. O dovadă că acest fenomen lingvistic a cunoscut o amploare deosebită o reprezintă faptul că a afectat chiar şi textele folclorice, unde, modificările, de orice natură, s-au produs mai greu. Un astfel de exemplu ni-l oferă şi textele prezentate: *бе́ла пла́тя* (*rochia albă*).

II. HERMENEUTICA POPULARĂ

Noţiunea de *filologie populară* este legată de noţiuni precum *autoconştientizare*, *reflecţie*, şi este apropiată de termenul lingvistic *metatext* sau textul despre text. Termenul *filologie populară* este introdus de С.Е., Никитина conform analogiei cu propunerea americanului Henry M. Hoeningswald (*A*

BDD-A3652 © 2004 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:55:13 UTC)

proposal…), *lingvistica populară* şi se regăseşte într-o variantă mai largă deoarece în sintagma *filologie populară* pe lângă *lingvistica populară* includem şi *folcloristica populară* şi *hermeneutica populară*. Aceasta se explică prin faptul că conştientizarea textelor tradiţionale şi a culturii populare este inseparabilă de conştientizarea limbii şi a formelor lingvistice.

Autoconştientizarea acută proprie staroverilor se reflectă într-o atenţie extrem de mare asupra comportamentului lingvistic propriu, dar şi al celor din jur. Reflectarea asupra textelor tradiţionale este, de asemenea, o trăsătură organică a staroverilor. De aceea, spunem că *hermeneutica populară* este foarte larg răspândită şi foarte dezvoltată la staroveri.

Fonetica, normele ortoepice şi corpul lexical, devin la staroveri, obiectul de analiză, de regulă prin contactul şi compararea cu două tendinţe lingvistice, reprezentând *propriul* şi *străinul*. Aşa cum am afirmat, *propriul* este conştientizat ca ceva corect, iar *străinul* ca ceva greşit. Această tendinţă generală devine mult mai evidentă la staroveri, întrucât receptarea limbii este legată de convingerea în adevărul concepţiilor sale.

În privinţa lexicului, un loc important îl ocupă o înţelegere a formei cuvântului şi a semanticii sale. Trebuie amintit faptul că în concepţia populară, cuvântul nu a fost niciodată doar un semn, denumirea obiectului este strâns legată de esenţa acestuia, forma cuvântului niciodată nu este întâmplătoare.

Vom încerca să prezentăm în continuare câteva asemenea modele de autoconştientitare lingvistică. În timpul realizării anchetelor de teren am sesizat coexistenţa a doi semnificanţi, *сказ(с)ка* şi *каска*, pentru un singur semnificat. Nichita Ana comentează cele două variante:*Адни´ уао´рють ка´ска а друуи´и уао´рють ска´з(с)ка. Как хто паня´л. Хто пайма´л уао´рить ка´ска, а хто ска´ска – ска´ска. Сё адина´кывыя. И´ли то´я и´ли то´я.* (*Unii spun скаска iar alţii каска. Fiecare cum a înţeles. Cine a înţeles каска spune каска, iar cine скаска – скаска. E totuna. Ori una ori alta*)

Din aceeaşi sferă semantică face parte şi *ба´сня* La întrebarea ce reprezintă *ба´сня* şi care ar fi diferenţa între *ска´ска şi ба´сня* Nichita Ana răspunde: *Poveşti neadevărate – эта басня. А ска´ска э´та раска´с како´й-то раска´зывыишь детё´нку…Ска´ска мо´жить быть и пра´уда. Уо´т мая´ свекру´ха уавари´ла: «Да э´та ка´ски ара´пски» deci называ´ица што э´та ни пра´уда.* În explicaţiile pe cale ni le prezintă persoana anchetată constatăm că aceasta face o distincţie conşientă între cei doi termeni *ска´зка* şi *ба´сня*. În legătură cu primul termen, aceasta accepta şi ideea existenţei unui adevăr în acest tip de naraţiune. Privitor la cel de-al doilea termen, pentru Nichita Ana nu încape îndoială că este un text pur fantastic, mai mult decât atât are o semnificaţie mult mai largă depăşind sfera folclorului, putând desemna o relatare neadevărată, scornită a unei persoane sau chiar o bârfă răutăcioasă. *Зна´тна што ана´ ни пра´уда(…)* (*Este clar că nu e adevărat*).

BDD-A3652 © 2004 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:55:13 UTC)

Un răspuns total diferit l-am primit la aceeaşi întrebare de la Feofil Vasilina, care este legătura între cele două cuvinte *ска′ска(каска)* şi *ба′сня*: *Ба′сня – кра′тка, кра′ткая паγао′рка ба′сня адна′, а ска′ска дли′нныя, расска′з како′й-то. Как ади′н приме′р, ф ска′ски быва′ить. А ба′сня то′жа так приме′р чилаве′ку ну то′лька што кра′ткыя*. (*Басня este scurtă, o relatare scurtă, iar сказка este lungă, o anumită povestire. Ca un fel de model existențial. Iar басня este tot un model pentru om, dar numai că este scurtă*). Dimensiunea este singura deosebire pe care Feofil Vasilina o găseşte între cei doi termeni.

III. CONCLUZII

Unii cercetători consideră că adaptarea culturală nu duce la o mai mare dezvoltare a formelor culturale, iar în urma acestui fenomen de adaptare, nu ar trebui să judecăm aspru lucrurile sau să îl interpretăm ca pe un regres cultural. Fiecare cultură, fie ea etnică sau confesională, se receptează ca un sistem autoorganizatoric şi de aceea este considerat autoevaluativ. Cultura staroveră este un asemenea tip de cultură. Dar, în acelaşi timp, una din funcțiile oricărei culturi este funcția de adaptare, care alături de tradiționalism aduce şi inovații. În perioada sovietică funcția de adaptare în cultura staroverilor a fost mult mai bine exprimată în Rusia unde regimul comunist a aplicat măsuri de anihilare a tradiției, mult mai drastice decât în celelate țări în care s-a stabilit majoritatea staroverilor, în cazul nostru România, care a oferit acestora o libertate mult mai mare de manifestare a culturii naționale, ceea ce a favorizat nu o accelerare ci o reducere a acestei funcții de adaptare culturală.

De ce este necesar să ne îndreptăm atenția asupra acelor colonii de ruşi, când aproape tot ceea ce este înregistrat şi auzit acolo este deja cuprins în culegerile clasice din secolele XVIII-XX? Tradițiile se pierd mai repede sau mai încet. Tocmai de aceea este iminentă descrierea lor actuală. Poate că peste zece sau douăzeci de ani totul se va pierde. Trebuie spus că nu ne interesează numai textul în sine, ci culegătorii de folclor al acestor meleaguri au putut constata ceea ce nu mai există pe pământul patriei mamă: un folclor în viață.

Există însă tendința naturală de transformare lentă şi de dispariție a tradițiilor textelor artistice orale şi aceasta din acuza schimbărilor radicale din viața de zi cu zi ale populației din sate şi a influenței modernismului. Aproape fiecare persoană anchetată, în timpul înregistrărilor audio, s-a oprit cel puțin o dată declarând că nu mai ține minte un anumit fragment din textul interpretat. Acesta este un aspect destul de dureros şi o dovadă că viața culturală orală şi-a încetinit ritmul. Şi aceasta întrucât anii 50-60 pentru lipovenii din România au devenit un prag când a început procesul de dispersare a tradițiilor. În fiecare țară în care se găsesc enclave de staroveri au existat circumstanțe specifice ale fenomenului în cauză, însă există şi unul comun şi anume modernizarea vieții laice şi atenuarea credinței.

Rămânem totuşi la ideea că staroverii au adus cu sine pe aceste noi pământuri o cultură populară uriaşă, neprețuită, nu pe hârtie, nu în cărți, ci în memorie şi inimă.

BDD-A3652 © 2004 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:55:13 UTC)

Şi nu vorbim numai de cântece, basme, molifte, dar şi de o serie de obiceiuri şi ritualuri, care, luate toate la un loc, au reuşit să creeze încă o dată Universul Rus.

BIBLIOGRAFIE

БАХТИН, *Некоторые итоги…*: БАХТИН,В.С., *Некоторые итоги фольклорных зкспедиций в русские старообрядческие поселения Польши, Румынии, Болгарии и Монголии (1969-1992) // Skupinska staroobrzedowcow w Europie, Azji I Ameryce: Ich miejsce I tradycje we wspoiczesnym swiecie*, Warszawa, 1994.
ИВАНОВ, *Русские…*: ИВАНОВ,В.В., *Русские народные говоры*, Москва, 1957.
НИКИТИНА, С.Е., *Устная…:* НИКИТИНА, С.Е., *Устная традиция в народной культуре русского населения Верхокамья // Русские письменные и устные традиции и духовная культура*, Москва, 1982.
Философская…: *Философская энциклопедия*, т. 5, М. 1970, с. 253.
Hoeningswald, Henry *A proposal for the study of folklinglinguistiks // Sociolinguistics*, Paris, 1966.

BDD-A3652 © 2004 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:55:13 UTC)